

Suomen kestävän kehityksen toimikunnan kokous 4/2009

Aika: Tiistai 8.12.2009 klo 11.30 -13.30

Paikka: Valtioneuvoston juhlahuoneisto "Smolna", Eteläesplanadi 6. Helsinki

Teema: Kestävän kehityksen kokonaisarvio

PÖYTÄKIRJA

1. Kokouksen avaaminen

Puheenjohtaja, työministeri **Anni Sinnemäki** avasi kokouksen. Aluksi hän esitteli kokouksen teemaa. Kestävän kehityksen arviointi on erittäin iso asia, koska se antaa suuntaa mitä on tehty ja miten tästä pitäisi jatkaa eteenpäin. Hänen mukaansa ennen seuraavia vaaleja olisikin hyvä miettiä tapoja ja tuloksia kestävän kehityksen jatkon kannalta.

2. Teema: Kestävän kehityksen kokonaisarvio

- Johtaja Mikko Wennberg, Ramboll Management Consulting
Esitys nähtävissä kokonaisuudessaan:
(<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=112977&lan=fi>)
Raportti luettavissa kokonaisuudessaan:
(<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=113216&lan=fi>)

Mikko Wennberg esitteli arviointiraportin (Kansallinen kestävän kehityksen kokonaisarviointi 2009). Keväällä 2008 Ramboll Management palkattiin suorittamaan Suomen kestävän kehityksen strategian kokonaisarviointi. Valmistuneessa raportissa tarkasteltiin kuinka Suomen kestävän kehityksen strategia on toteutunut kokonaisuutena sekä teemoittain. Työssä arvioitiin myös Suomen kestävän kehityksen tilaa, politiikan vaikutuksia sekä tulevaisuuden haasteita ja kehityspolkuja. Lisäksi kehiteltiin kestävän kehityksen etukäteisarviointityökalu politiikkaohjelmien sekä strategioiden laadintaa auttamaan. Arviointialueena oli neljä tavoitetta: tavoitteenasettelu, toimenpiteet, tulokset ja vaikutukset, seuranta ja arviointi.

Keskeisinä johtopäätöksinä arviointiraportissa esitettiin strategian painoarvon vähentyminen ohjauksena sekä laaja-alaisen kestävän kehityksen näkökulman harvinaisuus ministeriöiden toimissa. Strategian toteutuminen on ollut heikkoa johtuen myös ylimmän johdon sitoutumisen puutteesta. Strategian yleispiirteisistä tavoitteista ei ole kyetty johtamaan hallinnonalakohtaisia tavoitteita ja ohjelmia.

Kehitys on ollut kaksijakoista. Toisaalta kestävän kehityksen tila kansainvälisessä vertailussa on varsin hyvä Suomessa. Kansallisesti tarkasteltuna kehitys on kuitenkin ollut suurimmassa osassa tavoitealueita negatiivista tai ristiriitaista 2000-luvun puolivälin jälkeen. Positiivisimman arvion saavat strategiatyön seuranta- ja arviointijärjestelmät, joskaan indikaattoreita ei hyödynnetä toimijoiden päätöksenteossa. Arvioinnin keskeisenä suosituksena on koko strategiakonseptin uudistaminen, operatiivisen tason indikaattoreiden kehittäminen sekä ennakkollisen arviointimallin kehittäminen. Jälkimmäisen

kohdalla erityisesti varmistettaisiin kestävä kehityksen näkökohtien sisällyttäminen tavoitteisiin ja toimenpiteisiin jo niiden valmisteluvaiheessa.

3. Ympäristöministerin arvio kokonaisarvion merkityksestä hallituksen työskentelylle

- Varapuheenjohtaja, ympäristöministeri Paula Lehtomäki

Varapuheenjohtaja **Paula Lehtomäen** mukaan raportissa esitetyt arviot tukevat arkikokemuksia. Hänen mielestään hallinnonalojen omat kestävä kehityksen ohjelmat ovat puutteellisia, joka heijastelee ylimmän johdon sitoutumattomuutta. Toisaalta erilaisia ohjelmia sekä strategioita on valtavasti. Täten olisikin syytä katsoa tarkemmin niiden käyttötarkoituksia.

Hän otti kantaa kestävä kehityksen koordinoivaan tahoon sanomalla, että valtioneuvoston kanslia ei välttämättä ole paras vaihtoehto. VNK:lle annetaan nykyisellään liian helposti vetovastuita eri asioista ilman että varmistetaan, onko työhön resursseja tai asiantuntemusta.

Lehtomäen mukaan kestävästä kehityksestä puhuttaessa painottuu liian helposti jokin pilareista. Kestävä kehitystä ei mielletä kaikkien ulottuvuuksien kokonaisuudeksi. Hänen mukaansa strategia ei ehkä toimi asiakirjana, vaikka onkin sisällöltään positiivinen. Haasteena hän näkee strategian väljyyden sekä laaja-alaisuuden. Täten tarvittaisiin priorisointia, fokusointia sekä konkreettisuutta. Hän myös ehdotti, että alkuvuonna 2010 hallituksen iltakoulussa voitaisiin käydä läpi jatkotoimenpiteitä arviointiraportin tulosten valossa.

4. Kommenttipuheenvuoroja

- ❖ Kuntasektorin näkemyksiä Kestävä kehityksen tilasta ja tulevaisuudesta
 - Varatoimitusjohtaja Timo Kietäväinen, Kuntaliitto
Esitys nähtävissä kokonaisuudessaan:
(<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=112975&lan=fi>)

Timo Kietäväinen totesi, että kuntasektorin näkemyksen mukaan kestävässä kehityksessä korostuvat kolme ulottuvuutta (ekologinen, sosiaalinen, taloudellinen) ja näitä pitäisi tarkastella samanaikaisesti. Ongelmana on pidetty sitä, että kansallisessa kestävä kehityksen strategiassa tämä horisontaalisuus oli puutteellista.

Kunnat vaikuttavat moniin eri kestävään kehitykseen liittyviin alueisiin (esim. ilmastonmuutos, julkiset hankinnat, kuntalaisten vaikutusmahdollisuudet). Toisin sanoen kunnat tarkastelevat kestävä kehityksen kysymyksiä erittäin laajasti. Kunnille kestävä kehitystä pitää markkinoida kunnan kilpailukyvyyn edistäjänä. Virkamiesjohdolle sekä valtuutetuille on pyrittävä myymään kestävä kehitystä, jotta sitä saataisiin paremmin jalkautettua. Kestävä kehityksen mukaista ohjelmatyötä tehdään jo useissa kunnissa.

Kuntaliiton keskeisiin toimiin kuuluvat kestävä kehityksen toimintaohjelma vuodelta 1997 sekä linjaukset vuodelta 2001, joiden pohjalta työtä on kehitetty. Lisäksi useat kunnat ovat tehneet erilaisia kehittämishankkeita sekä samalla osallistuneet aktiivisesti

verkostoitumiseen (kansalliseen, pohjoismaiseen, itämeren alueen, kansainväliseen). Lisäksi on mm. kehitetty kestävien julkisten hankintojen osaamistyökalu (Hymonet) ja Kuntaliitolla on käytössä myös oma ympäristöjärjestelmä.

Kuntaliiton ilmastolinjaukset ovat vuodelta 2008, ja ilmastonmuutos on yksi Kuntaliiton strategian 2009-2012 painopistealueista. Ilmastonmuutosta ei pitäisi pelkästään nähdä uhkana vaan myös mahdollisuutena (vihreä talous luo työpaikkoja). Kunnat yksistään eivät voi toimia ilmastonmuutoksen torjunnassa vaan valtion apua tarvitaan myös. Vastuunjako onkin keskeinen kysymys ilmastonmuutoksen torjunnassa.

Kestävän kehityksen jatkon kannalta olisi suotavaa, että kansallisen tason strategiasta saadaan tiiviimpi asiakirja. Vastuu toimenpiteistä olisi hallinnonaloilla sekä muilla toimijoilla. Toimikunnan tulisi määritellä tavoitteet ja mittarit. Kestävän kehityksen poliittista painoarvoa pitäisi kasvattaa ja tässä koordinaation siirtäminen valtioneuvoston kanslialle voisi auttaa. Ennakollisen arviointimallin jatkokehittämisessä pitäisi odottaa strategiakirjan uudistamista.

❖ Kestävän kehityksen tila ja tulevaisuus

- Johtaja Anders Portin, Metsäteollisuus ry.
Esitys nähtävissä kokonaisuudessaan:
(<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=112976&lan=fi>)

Anders Portinin mukaan kestävä kehitys on globaalisti vastuusta puhuttaessa on muistettava, että Suomella on runsaasti luonnonvaroja sekä ympäristömyönteistä tuotantoa. Monissa maissa ei ole välttämättä kumpaakaan. Globaalisti tarvitaankin erikoistumista luonnonvarojen ja osaamisen mukaan. Pitäisi toimia siellä missä tuottaminen on halpaa, mutta myös ympäristöystävällistä. Suomen metsäteollisuuden vienti on ympäristöteko, koska meillä käytetään uusiutuvia materiaaleja ja energiaa sekä osaamisemme on erinomaista.

Tutkimustiedon voimakkaassa virrassa mittakaavat voivat hämärtyä. Ongelmia tulisikin verrata hyötyihin ja samalla muistaa mittasuhteet. Kokonaisuuden katsominen on myös ensiarvoisen tärkeää (esim. metsien ympäristöllinen, taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja hengellinen merkitys).

Koska kestävä kehitys on laaja käsite, sitä on vaikea hahmottaa. Metsäteollisuus ry:llä kestävä kehitys strategia koetaan ylätasoinen asiakirjaksi, joka kuitenkin voisi jatkossa olla huomattavasti tiiviimpi. Kestävää kehitystä ei sinänsä voida koskaan täydellisesti saavuttaa, mutta prosessina se on tärkeä ja hyvä. Käytännön toimenpiteitä ohjaavat kestävä kehitys strategian sijaan enemmänkin sektoriohjelmat, kuten liikennepoliittiset ohjelmat ja ilmasto- sekä energiastrategiat. Kestävän kehityksen näkökulma pitäisi siis sisällyttää myös niihin. Toimikunnan rooli voisi olla jatkossa ohjaava. Indikaattoreista pitäisi kehittää enemmän sektorikohtaisempia, koska nykyisellään ne eivät välttämättä kohtaa toisiaan (puuttuu yhteismitallisuus).

Ympäristöinvestointeja tekevät menestyvät ja tuottavat yritykset. Kestävässä kehityksessä prosessi ja keskustelu ovat tärkeää. Ne ovatkin saaneet aikaan ohjelmia ja sitä kautta

toimenpiteitä. Suomi tulisi olla tulevaisuudessa johtava biotalousmaa, jossa metsäteollisuus olisi tämän biotalouden suunnannäyttäjänä.

5. Keskustelu

❖ Keskustelua ohjaavia kysymyksiä:

- I. Mitä kysymyksiä/kommentteja arviointiraportissa esitetyt johtopäätökset sekä suositukset herättävät toimijatahoillanne?
- II. Mitkä ovat toimijatahonne seuraavat toimenpiteet kestäväan kehitykseen liittyen?
- III. Mitä kestävan kehityksen toimikunnan tulisi viestittää seuraavaan hallitusohjelmaan kestävan kehityksen tärkeydestä?

Kansanedustaja **Susanna Huovisen** mielestä raportissa esitettyihin huomioihin on helppo yhtyä. Kestäväan kehitykseen on vaikea tarttua sen laaja-alaisuuden vuoksi, mutta toisaalta läpileikkaavuus on tärkeää kokonaiskuvan näkemiseksi. Ministeriöillä pitäisi olla kestävan kehityksen ohjelmia, jotka ovat todellisia. Vanhasen hallituskausilla on Huovisen mukaan laadittu yli 100 strategiaa. Onkin tärkeää, että koordinaatio niiden välillä on toiminut ja että niiden toimeenpanoa seurataan ja tuloksia mitataan. Lisäksi pitäisi jatkossa ottaa huomioon kansalaisen näkökulma, jotta kestävä kehitys ei jäisi vain hallinnon piirissä tapahtuvaksi toiminnaksi.

Ilkka Sipiläinen (Suomen ev.lut. kirkko) korosti kestävan kehityksen kolmijalan tärkeyttä ja siten kokonaisuuden säilyttämistä. Kirkko korostaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja globaalia lähtökohtaa. Kirkolla on oma ympäristöjärjestelmänsä, jossa sosiaalisella oikeudenmukaisuudella iso merkitys. Kirkko on sitoutunut ilmasto-ohjelmaan, jonka uudistamisen yhtenä tavoitteena on konkretiaa tuovan hiililaskurin käyttäminen. Hänen mielestään pääministeri luovuttua toimikunnan puheenjohtajuudesta, sitoutuminen toimikunnan työhön vähentyi.

Lotta Ruokanen (Suomen nuorisoyhteistyö Allianssi ry.) kyseenalaisti raportissa esitetyn väitteen nuorten aktiivisuuden vähentymisestä järjestötoimintaan. Hän korosti, että nuorisojärjestöjä ei ole laisinkaan haastateltu ja opetusministeriötäkin on vain kerran haastateltu. Perinteisen järjestötoiminnan lisäksi on muitakin aktiiviosallistumismuotoja. Ns. nuorisolaki velvoittaa kuntia kuulemaan nuoria kaavoitusten ym. suhteen. Jatkossa strategiassakin pitäisi ottaa nuorisonäkökulma paremmin huomioon. Itsessään strategia on liian laaja ja kaiken kattava. Tarvittaisiin uudenlaista lähestymistapaa.

Teemu Kokko (Haaga-Helia ammattikorkeakoulu) yhtyi raportin päälinjoihin. Hänen mukaansa kestävä kehitys pitäisi tuoda kouluihin ja oppilaitoksiin opetussuunnitelman kautta.

Päivi Valkama (valtiovarainministeriö) huomautti, että VM on laatimassa keke-strategiaa. Hän myös totesi, että valtionhallinnossa tapahtuu konserniohjausta, ja tämä käytäntö tulisi ottaa käyttöön myös kestävan kehityksen politiikassa. Hän jatkoi mainitsemalla, että valtioneuvoston periaatepäätöksistä ja strategioista moni liittyy kestäväan kehitykseen, vaikka sitä ei nimeltä sanota.

Jorma Julin (ulkoasiainministeriö) oli mielissään, että meillä on huomioitu muutkin pilarit kuin ympäristö. Hän korosti politiikkajohdon mukaisuutta ja täten pääministeritason johto olisi toimikunnan työssä suotavaa. Jatkossa pitäisi myös tarkastella EU:n suuntaan ja tukea heidän kestävä kehityksen työtään. Hän mainitsi EU:ssa suunnitteilla olevasta tulostaulusta, jota kautta saataisiin myös indikaattoreita. Hänen mielestään kestävä kehitystä olisi operationalisoitava ja ylipäänsä kestävä kehityksen vaikutusten arviointi olisi suotavaa. Hän mainitsi, että UM:n kehitysohjelmassa operationalisoituminen on viety erittäin pitkälle.

Pia Björkbacka (Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö) oli mielissään, että raporttia ei ollut siistitty. Hänen mielestään pitäisi miettiä syitä johdon sitoutumattomuuteen kestävä kehityksen strategian suhteen: onko kyse palkitsevuuden puutteesta tai poliittisen tuen puutteesta. Hänen mielestään strategian tiivistäminen jatkossa olisi suotavaa. Hän näki myös, että strategiaohjelma sekä indikaattorit eivät välttämättä kohtaa toisiansa. Lisäksi pitäisi miettiä paremmin kestävä kehityksen eri ulottuvuuksien tarkastelun kokonaisuutta.

Jaana Palojarvi (opetusministeriö) mielestä strategian jalkautus on ollut puutteellista. Pitäisi miettiä miten kestävä kehitys saadaan integroitua ministeriöiden omaan toimintaan. Indikaattorien suhteen sosiaalinen ulottuvuus on ongelmallinen, koska sitä on vaikea mitata. Täten panostaminen isoihin kokonaisuuksiin olisi ehkä suotavaa. Hänen mielestään sektoreille ei pitäisi niinkään säilyttää kestävä kehityksen tavoitteiden suunnittelua, vaan panostaa siihen, että eri hallinnonalat jalkauttavat tehdyt linjaukset omissa päätöksissään ja toiminnassaan..

Varapuheenjohtaja, ympäristöministeri **Paula Lehtomäki** totesi, että konserniohjauksesta puhuttaessa hallitusohjelma on keskeinen väline. Koordinaatiovastuuseen liittyen hän totesi, että eri ministerityöryhmiä ja valiokuntia on jo tarpeeksi, eikä niiden lisääminen ole suotavaa sillä ministerien aika ei riitä kaikkeen. Valtiosihteerijärjestelmä on kuitenkin parantanut mahdollisuutta osallistua myös poikkihallinnolliseen työskentelyyn.

Puheenjohtaja, työministeri **Anni Sinnemäki** puhui tavoitealueiden määrittelemisen tärkeydestä sekä ohjauksen tarpeellisuudesta. Indikaattoreista hän mainitsi, että niiden käyttötarkoitus on merkitsevää. Pitäisikin valita muutamia ylätaso indikaattoreita, jotka ovat olennaisia strategian kannalta. Indikaattorien avulla voitaisiin osoittaa myös eri tavoitteiden väliset ristiriidat päätöksenteon pohjaksi. Puheenjohtaja yhtyi Lehtomäen näkemykseen hallitusohjelmasta konserniohjauksen asiakirjana. Hänen mielestään kestävässä kehityksessä pitäisi antaa enemmän painoarvoa ympäristönäkökulmalle ja tarkastella miten sosiaalinen ja taloudellinen näkökulma suhteutuvat ympäristötavoitteisiin. Olennaista olisi myös määritellä päätavoitealueet. Ennen strategian laadinnan uudistamista olisikin hyvä tehdä kattava pohjatyö jatkoa ajatellen.

Risto Suomisen (Suomen Yrittäjät) mielestä kestävä kehityksen tavoitteet olisi hyvä rajata ilmasto- ja ympäristökysymyksiin erityisesti siltä osin kun niillä on yhtymäkohtia sosiaaliseen kehitykseen. Erityisesti laman seurauksena sosiaaliset kysymykset ovat entistä tärkeämpiä. Hänen mukaansa indikaattorityötä on syytä jatkaa, vaikka niiden laadinnassa ja tulkinnassa olisikin haasteita.

Kaisa Lindströmin (Vapaan Sivistystyön Yhteisjärjestö) mukaan olisi mietittävä tarkkaan, mitkä indikaattorit valitaan kuvaamaan kestävä kehitystä opetuksen ja koulutuksen

näkökulmasta. Hän jatkoi kysymällä kuinka vapaasivistystyölaki, johon on lisätty kestävä kehitys ja globaalit haasteet, saadaan jalkautettua.

Kari Rissan (Ympäristötoimittajat ry.) mielestä kestävä kehitys pitäisi saada jalkautettua kansalaisjärjestöihin sekä kansalaisyhteiskuntaan ja toimittajat voisivat olla tässä apuna. Hän jatkoi varoittamalla ns. keke-pesusta toteamalla, että kaikkea ei voida pitää kestävästä kehityksenä. Hän piti tärkeänä, että kestävä kehitys on kytketty myös muihin kuin ympäristöulottuvuuteen. Toimikunnan puheenjohtajuuteen ja poliittiseen sitoutumiseen liittyen hän heitti ilmaan ehdotuksen presidenttijohtoisesta keke-toimikunnasta.

Puheenjohtaja **Anni Sinnemäki** päätti keskustelun mainitsemalla kestävästä kehityksen jatkosta työn järkevöittämisen. Hän piti myös tärkeänä, että toimikunnalla on säännöllisin väliajoin mahdollisuus saada tietoa ja keskustella arviointiraportin pohjalta käynnistettävään jatkotyöhön liittyvistä kysymyksistä.

6. Muut asiat

- Pääsihteeri, ympäristöneuvos Sauli Rouhinen

Pääsihteeri **Sauli Rouhinen** mainitsi, että Euroopan laajuinen kestävästä kehityksen työ ja verkostoituminen on vilkastunut. Ruotsin EU-puheenjohtajuuskaudella kokoontunut vetämä Friends of Presidency –ryhmä on mm. suunniteltu kuinka EU:n kestävästä kehityksen strategiaa voidaan vahvistaa kaiken kattavana politiikkakehikkona. Keskusteluissa ovat korostuneet erityisesti Lissabonin strategian ja EU:n kestävästä kehityksen strategian väliset linkit. Vähähiilinen sekä säästeliäästi luonnonvaroja käyttävä talous on kestävästä kehityksen keskipisteenä.

OECD on saanut uutta nostetta kestävästä kehityksen työhönsä. Jatkossa on tarkoitus kehittää työkaluja kestävästä kehityksen arviointiohjaukselle sekä tehdä maakohtaiset raportit kestävästä kehityksen tilasta. On myös ehdotettu, että ns. keke expert-ryhmä ottaisi vetovastuun OECD:n kestävästä kehityksen työstä.

Rouhinen mainitsi lopuksi, että Yhdysvaltain presidentin Barack Obaman nettipohjaisessa kansalaisaloiteportaalissa kestävä kehitys on Top 10:n joukossa.

7. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja Anni Sinnemäki päätti kokouksen kello 13.30